

«Γιατί σήμερα δεν έχουμε ούτε δασκάλους ούτε μαθητές;»

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΠΑΝΙΑ*

Πριν προσπαθήσει κανείς να μεταρρυθμίσει την εκπαίδευση πρέπει να αντιληφθεί ποια είναι τα θεμελιώδη στοιχεία της στα οποία οφείλει την ύπαρξή της και χωρίς αυτά δεν έχει νόημα να μιλούμε για αυτή. Η Εκπαίδευση στηρίζεται απλά στη ύπαρξη δύο οντοτήτων.

Στην οντότητα του μερακλή δάσκαλου-ερευνητή που αναζητά το καινούργιο και επιθυμεί διακαώς να το μεταφέρει ως γνώση και εμπειρία σε όποιον αυτοβούλως επιθυμεί να το εισπράξει χωρίς προϋποθέσεις και περιορισμούς και στην οντότητα του ανοικτόμυαλου μαθητή που επιθυμεί να αδράξει αυτή την ευκαιρία, να ρουφήξει τη γνώση και να μετατραπεί ο ίδιος στο μέσο για το αέναο ταξίδι της στον χρόνο.

Πολύ απλά η εκπαίδευση είναι εμείς, επιτρέψτε μου να θέτω τον εαυτό μου στην ομάδα των δασκάλων, και αυτοί, οι ομάδα των μαθητών μας. Οι σχέσεις μεταξύ μας είναι αδιάρρηκτες και πάντα η ομάδα των μαθητών ανατροφοδοτεί την ομάδα των δασκάλων και την κοινωνία με νέες λαμπρές οντότητες. Η απουσία κατά κανόνα των δύο αυτών οντοτήτων από το σημερινό μαζικό ελληνικό πανεπιστήμιο αποτελεί την κύρια αιτία της παρακμής του. Γιατί όμως συνέβη αυτό; Γιατί σήμερα δεν έχουμε κατά κανόνα ούτε δασκάλους ούτε μαθητές; Αυτό είναι το ερώτημα που πρέπει να θέσουμε σήμερα στο τραπέζι του δημόσιου διαλόγου και στο οποίο οφείλουμε να δώσουμε τάχιστα ειλικρινή και καθαρή απάντηση προς όφελος της ελληνικής κοινωνίας.

Σ τις αρχές της δεκαετίας του 1980 άρχισαν να συντελούνται βαθμιαία μεταρρυθμίσεις συνολικά σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Θα σταθώ σε δύο που, κατά την άποψή μου, προσδιορίζουν το σήμερα. Στην ανώτατη εκπαίδευση έγινε η μετάβαση από το υπερσυγκεντρωτικό «αυταρχικό» πανεπιστήμιο, στο οποίο αποφάσιζαν οι λίγοι καθηγητές που είχαν αποκλειστικά λόγο και άποψη, στο «δημοκρατικό» πανεπιστήμιο των συλλογικών οργάνων διοίκησης, στο οποίο λόγο και άποψη έχουν οι πάντες αρκεί να συμμετέχουν νομίμως στα όργανα διοίκησης και οι αποφάσεις λαμβάνονται πλειοψηφικά.

Αυτή η απολύτως ορθή και δικαιολογημένη μεταρρύθμιση εμφάνισε διάφορες παρενέργειες μέσα στον χρόνο. Ήταν, κατά την άποψή μου, περισσότερο δημοκρατική από αυτό που μπορούσε να αντέξει η ελληνική κοινωνία με αποτέλεσμα να αναδειχθούν μέσα στον χρόνο λογικές «συναλλαγής» και φιλοσοφίες συνδικαλιστικής διαχείρισης θεμάτων. Αφού έπρεπε να δημιουργηθούν πλειοψηφίες, αυτές δημιουργήθηκαν συγκυριακά με εξωακαδημαϊκά κριτήρια και πολλές φορές με απουσία ακαδημαϊκής δεοντολογίας, η οποία ειρήσθω εν παρόδω ποτέ δεν θεμελιώθηκε αφού κανένα πανεπιστήμιο δεν μπόρεσε να μορφώσει εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας.

Μέσα σε αυτό το νέο πλέγμα σχέσεων, άρχισε σταδιακά να καταπιέζεται η ατομική οντότητα του καθηγητή και να εξανεμίζεται βαθμιαία η δημιουργικότητά του που αποτελεί αυταπόδεικτα θεμέλιο λίθο ενός υγιούς-ζωντανού πανεπιστημίου. Με λίγα λόγια επιτύχαμε βαθμιαία τη μετάβαση από την «έδρα» του ενός στην «έδρα» των συγκυριακά πολλών. Ταυτόχρονα, στη μέση εκπαίδευση συντελέστηκε η ίδια μετάβαση από το «αυταρχικό» σχολείο στο «δημοκρατικό» σχολείο. Απολύτως ορθή μετάβαση επίσης που είχε παρενέργειες. Μια όμως από τις παρενέργειες έχει καταλυτική, κατά την άποψή μου, επίδραση στην εικόνα του σημερινού πανεπιστημίου.

Τα μαθητικά συμβούλια που άρχισαν να αποκτούν βαθμιαία πολιτική και συνδικαλιστική χροιά (με ευθύνη άραγε ποιων;) γαλούχησαν γενιές μαθητών στις συνδικαλιστικές πρακτικές. Προσθέστε και τη βαθμιαία μετάλλαξη της πολιτικής βούλησης για ανοικτό πανεπιστήμιο στον λαό (επίσης ορθής) σε αυτό που αποκαλούμε σήμερα δημόσιο πανεπιστήμιο για όλους (ανωτατοποίηση ΤΕΙ, ίδρυση άπειρων σχολών τεχνολογικής κατεύθυνσης χωρίς αντικείμενο σε κάθε μεγάλη πόλη, κατά το ρητό κάθε πόλη και στάδιο κάθε χωριό και γυμναστήριο) για να αντιληφθείτε ότι σήμερα στο δημόσιο μαζικό πανεπιστήμιο συναντιούνται κατά κανόνα καθηγητές και μαθητές έτοιμοι να «συναλλάγουν» για όλα. Με τον όρο «συναλλαγή» εδώ δεν εννοώ μόνο αυτό που μέχρι τώρα είναι γνωστό στο πανελλήνιο (εκλογές προέδρων τμημάτων, πρυτανικές εκλογές, μεταπτυχιακά, πλαστή βαθμολογία κ.λπ.) αλλά και το άλλοθι των «σιωπηρών πλειοψηφιών» που επέλεξαν να απομακρυνθούν από το πανεπιστήμιο και τα όργανά του αηδισμένοι δήθεν από τα τεκταινόμενα σε αυτό.

Γιατί και αυτό είναι συναλλαγή το ίδιο κατακριτέα με την άλλη, διότι αντί να μείνεις και να δώσεις τη μάχη μέσα σε κάθε σχολή, τμήμα, πανεπιστήμιο υφιστάμενος της συνέπειας αυτής της πράξης προς όφελος του δημόσιου πανεπιστημίου που υπηρετείς όπως θα έκανε η οντότητα του μερακλή δάσκαλου-ερευνητή, επιλέγεις τον δρόμο της αδιαφορίας και της χορήγησης πτυχίων (κοινώς χαρτιών όπως αποκαλούνται από τους φοιτητές με έφεση στη συναλλαγή) αποδεχόμενος έμμεσα ή άμεσα κάθε ακραία, αντιδεοντολογική, αντιεπιστημονική, αντιπανεπιστημιακή και εν τέλει αντικοινωνική συμπεριφορά μέσα στον χώρο που ζεις και αναπνέεις άπειρες ώρες.

Στο σύγχρονο μαζικό ελληνικό πανεπιστήμιο έχει διαρραγεί η σχέση δάσκαλου-μαθητή με ευθύνη αμοιτέρων. Στην ελληνική κοινωνία δεν υπάρχει σεβασμός στους θεσμούς γι' αυτό αναπαράγεται το μοντέλο του πολίτη που δεν σέβεται τίποτα. Αυτή είναι η εικόνα της κοινωνίας που φτιάξαμε, φυσικά με ευθύνη μας, αυτή δυστυχώς είναι και η εικόνα των πανεπιστημίων μας.

Οσα χρήματα και αν δώσουμε σήμερα, όσες επενδύσεις σε υλικοτεχνικές υποδομές και εάν κάνουμε, δεν πρόκειται να φτιάξουμε ένα άριστο πανεπιστήμιο. Το πρόβλημα δεν είναι μόνο οικονομικό αλλά είναι κυρίως πρόβλημα «αξιών». Πρέπει να αγνοήσουμε τις ευθύνες του παρελθόντος (κρατώντας αυτές στη μνήμη μας) και να φτιάξουμε ένα Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας με συμμετοχή πολιτικών φορέων, εκπαιδευτικών φορέων και κοινωνικών φορέων που θα επανασχεδιάσει όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και θα δημιουργήσει ένα χρονοδιάγραμμα οικονομικής ενίσχυσής τους έτσι ώστε σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα (π.χ. πέντε ετών) οι δαπάνες για την εκπαίδευση να φτάσουν επιτέλους τουλάχιστον στο επιθυμητό 5% του ΑΕΠ.

Οι μεταρρυθμίσεις που θα σχεδιαστούν θα τύχουν σεβασμού από όλες τις κυβερνήσεις σε βάθος χρόνου γιατί η εκπαίδευση αποτελεί επένδυση για τους πολίτες ολόκληρης της κοινωνίας ανεξαρτήτως πολιτικών πεποιθήσεων. Εν κατακλείδι πρέπει να αντιληφθούμε ότι η εκπαίδευση είναι ένας θεσμός τον οποίο όλοι χωρίς εξαιρέσεις πρέπει να σεβαστούμε.

* Επίκουρος καθηγητής ΕΜΠ Σχολή Μηχανικών Μεταλλείων -Μεταλλουργών -Μηχανικών